

կը հնչէ այն. ալ դադրեցա՞ւ ուրեմն իրենց պաշտօնը. — բայց ինչո՞ւ մոայլ ստուեր մը կը սահի անոնց դէմքին վրայէն: Մի՛, մի՛ խռովիք դուք, ո՛վ պատուական զուլաներ, ո՛չ մէկը կրնայ կապտել ձեր ճակտին շողերը՝ որոնք ամէն տարի պէ՛տք է որ աւելնան. վասն զի դուք բնականն ու իրականը զործեցիք. այսուհետեւ ձեզի հաւատարմութեամբ հետեւողներուն ու ձեր փառքին նախանձաւորներուն կը մնայ, Ձեր ու իրենց սիրած եկեղեցիին պէտքերուն համաձայն մտածել, ինչպէս դուք ըրիք. ա՛յն է՝ ժողովուրդին ընտանի ընել կենդանի Գիրքը, Աստուծոյ զիտութեան աղբիւրները բանալ ամենուն, մէկ խօսքով՝ շարունակել ձեր զործը, առանց մատնելու զայն մոռացութեան, ու անխախտ գարեբուն հնչեցնել ձեր անունը — ՍՍՀԱԿ ԵՒ ՄԵՍՐՈՊ:

Ե. Վ. ԳՈՒՐԵԱՆ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ՍՈՒՐԲ ԳԻՐԲ

Գ.

Բայց միթէ՞ տար համար պարտի՞նք Ս. Գիրքը նկատել մատեան մը՝ զոր աստուածային Հոգին ուղղակի թելադրած է զայն խմբագրող մարդոց: Յաճախ այս լամաստով ըմբռնուած է «Ամենայն գիրք աստուածաշունչ» խօսքը, և կարծուած է թէ կարելի է Ս. Գիրքը նկատել հաւաքում մը երկինքէն ինկած պատգամներու, զորս անոր հեղինակները արձանագրած են միայն: Բայց Սուրբ Գիրքը ինքն իսկ չ'արտօներ այդպիսի իմացում մը:

Հին Կտակարանի մատենագիրները, երբ ժողովուրդին պատմութիւնը կ'աւանդեն, կը յիշեն յաճախ աղբիւրները՝ ուսկից կը քաղեն իրենց յառաջ բերած իրողութիւնները. անոնք աւելի հին գրուածքներ են՝ քան իրենցները, և մենք ոչ մէկ իրաւունք չունինք ասոնց վրայ տարածելու գաղափարը ուղղակի ներշնչումին՝ զոր պիտի մտածէինք վերագրել Ս. Գրքի մատենագրին: — Նոր Կտակարանին մէջ, չորս Աւետարանիչներէն մին, Ղուկաս, մեզի կը յայտարարէ թէ ինք իր Աւետարանը գրած է Փրկչին պատմութեան մասին ձեռք բե-

րած բոլոր տեղեկութիւնները հաւաքելէն վերջը. միթէ իրաւունք պիտի ունենայինք բացարձակ ներշնչումին պարզէր տարածելու այն զանազան անձերուն ևս վրայ, որոնցմէ օգտուած էր նա:

Աւելին կայ. երբեմն միեւնոյն իրողութեան զուգահեռական պատմուածքները, որոնք աստուածաշնչական տարրեր գիրքերու մէջ կը բովանդակուին, իրարու հետ բոլորովին չեն համաձայնիր. այս պարտական կը ներկայանայ նոյն իսկ մեր աւետարանական պատմուածքներուն մէջ: Այս տարրերութիւնները ոչ մէկ կարեւորութիւն չունին, եթէ Ս. Գիրքը նկատենք իրրեւ գիրք մը, որ սահմանուած է մեզի ծանօթացնելու Աստուծոյ զործը մարդկութեան փրկութեանը համար. բայց անոնք մեզի այնքան վճռական կը թուին, որ կը միտինք մտածելու թէ արդեօք աստուածային Հոգին երբեմն երբեմն հակասած է ինքն իրեն:

Նոր Կտակարանին մէջ Հինէն հոյ՛ մը մէջբերումներ կան, ու քրիստոնեայ մատենագիրն իր այդ մէջբերած հատուածներուն ընծայուած իմաստը միշտ ճշգրիտ համաձայն չէ իմաստին՝ զոր այդ հատուածը ունէր երբայական բնագրին մէջ: Այս տարրերութիւնը երբեմն անկէջ յառաջ կու գայ որ Նոր Կտակարանին հեղինակները յաճախ կը յիշեն Հինը, յոյն թարգմանութեան համեմատ, որ Աղեքսանդրիա կա-

տարուեցաւ և Եօթանասնից կ'ըսուի, և որ յաճախագոյնս կը տարբերի երբայական բնագրին բուն իմաստէն: Ուրիշ անգամներ, առաքեալները կը թուին պարզապէս ի յիշողութենէ մէջընկերութիւններ ընել: Նմանօրինակ իրողութիւններ անհասկնալի պիտի ըլլային եթէ, այս բոլոր պարագաներուն մէջ, Սուրբ Հոգին ըլլար մէջընկերողը: Ի՞նչպէս անիկա անճշգրտութիւններ պիտի ընէր:

Վերջապէս, անկարելի է ուրանալ սրբազան մատենագիրներուն մէջ մարդկային յոյզերու և զգացումներու իրակոնութիւնը: Անշուշտ Սուրբ Հոգին կ'իշխէ անոնց հոգւոյն շարժումներուն վրայ, բայց ատոր համար այդ շարժումները չեն դադրի պատկանելէ այն անձին որ կ'արտայայտէ զանոնք: Եթէ արդարեւ զանազանութիւն մը կայ եղանակին մէջ որով կ'ըմբռնեն և կը ներկայացնեն աստուածային փրկութեան խորհուրդը, ուսկի՞ց է այս, եթէ ոչ անկէց որ անոնցմէ իւրաքանչիւրը անցեալ մ'ունի որ զինքը ընդունակ կ'ընէ այդ փրկութիւնը ըմբռնելու աւելի այս կամ այն կերպով: Այս իրողութիւնը չի տարամերժեր Հոգիին յայտնագործող ազդեցութիւնը, բայց կը ցուցնէ թէ պէտք է զայն հասկնալ այնպէս մը որ աւելորդ չդարձնէ սրբազան մատենագրին անձնական փորձառութեանց գործակցութիւնը իր կրօնական իմացումին կազմութեան մէջ: Հին կտակարանին և Նորին միջև կան զեռ տարբերութիւններ, որոնք արդիւնք են աստուածային յայտնութեան յառաջդիմական բնութեան: Այսպէս երբ կարգ մը Սաղմոսներու հեղինակները կ'անիծեն իրենց անձնական թշնամիները կամ իսրայէլեան ժողովուրդին թշնամիները, կը մեկնին իւրենց եղած յայտնութեան սա սկզբունքէն. «Ակն ընդ ալան, ատամն ընդ ատաման»: Բայց երբ յայտնութիւնը քայլ մը ևս կ'առնու և սէրը կը յաղթէ օրէնքին, աստուածային Հոգիին ձայնարանները ալ չեն կրնար այդ կերպով խօսիլ, ու ներողութեան չեղտերը արդար փոխարինումի կոչերուն տեղը կ'անցնին: Այսպիսի պարագաներու մէջ, բացարձակ ներշնչումի կողմնակիցը պարտաւորուած է ընդունիլ, առ նուազն, թէ Սուրբ Հոգին պահ մը քողարկած է իր լոյսը, համակերպելու համար պարզապէս անկատարութեան վիճակին հնազոյն այն

զարերուն, որոնց համար էր որ կը ներշնչէր սրբազան հեղինակը:

Այս բոլոր պատճառներով, մենք չենք կրնար Սուրբ Գիրքը համարել, իբրեւ մէկ ծայրէն մինչև միւս ծայրը աստուածային անմիջական յայտնութիւնը հաւասար չափով յառաջ բերող մատեան մը: Ինչպէս ըսինք, անիկա է ոչ թէ նոյն ինքն յայտնութիւնը, այլ յիշատակարանը այն յայտնութիւններուն, զորս Աստուած տուած է փրկութեան պատմութեան ընթացքին մէջ:

Սուրբ Գիրքին մէջ մասեր կան որոնք ուղղակի այս յայտնութիւնները կը վերարտադրեն. այսպէս են այն բազմաթիւ հատուածները, որ սրբազան մատենագիրը աստուածային հաղորդութիւնը ընդունելէ վերջ ինքն իսկ կը յայտարարէ թէ Ամենակալին իրեն ըսածն է որ կը յայտնէ ինքը: Այսպէս կ'ընեն յաճախ մարգարէները. այսպէս կ'ընէ նաև Պօղոս ալ, երբ կը ներկայացնէ իր Աւետարանը, որուն ծանօթութիւնը նոյն ինքն Բրիտանոսէ՝ էր ընդունած, կամ երբ մասնաւոր իրողութիւն մը կ'աւանդէ, այնպէս ինչպէս ընդունած էր Տիրոջմէն (Գաղ. Ա. 11-12, Ա. Կորնթ. ԺԱ. 23, Ա. Կորնթ. Բ. 13): Ուրիշ մասեր ալ կան, որոնց մէջ յայտնութիւնը կատարող գործին և աստուածայնչական բնագրին բառ առ բառ պարունակութեան միջև եղած յարաբերութիւնը նուազ ուղիղ է: Այսպէս պատմական այն հատուածներուն մէջ որոնք առնուած են կամ ազգային աւանդութենէ, կամ առաքելական պատմութեան քննիչէ, կամ հեղինակին անձնական յիշատակներէն, և կամ իրողութիւններուն հին աւանատես մէկ վկայէն: Յայտնութիւնը նոյն տեսն աւելի կը շօշափէ ա՛յն տեսակէտը որով մեզի կը ներկայանան իրողութիւնները: Վառնի Ս. Հոգին, ընդհանրապէս, ոչ թէ պատմութիւնը կը յայտնէ, այլ կը քողարկերձէ անոր իմաստը, ու մատենագրին առիթ կուտայ զայն նկատելու և վերարտադրելու իր ճշմարիտ լոյսին տակ: Զոր օրինակ, երբ Հին կտակարանի պատմիչները դատում մը կ'արտասանեն պատահարներուն և մարդերուն վրայ, ո՛չ ապաքէն կարծես թէ իրենց ձեռքին մէջ ունին աստուածային կշիռքը: Կամ երբ աւետարանիչներէն իւրաքանչիւրը Յիսուս

Քրիստոսի փառքին երեսներէն մին կը ներկայացնէ, ոչ ապաքին մատով կը շօշափենք կարծես մեր Տէրոջը խոստումը նոյն իսկ թէ «Յորժամ եկեսցէ Հոգին ճշմարտութեան . . . նա զիս փառաւորեացէ (ի ձեզ)»: Ի՞նչ փոյթ, եթէ, նոյն ատեն, մատենագիրը իր պատմութեան մէջ մանրամասնութեան անճշգոյսութիւն մը կը գործէ, զոր օրինակ երկու կոյրեր կամ այսահարներ կը դնէ հոն ուր միւս պատմութիւնները միայն մէկ կը յիշեն: Միթէ Յիսուս ատոր համար նուա՞զ է աշխարհի լոյսը և կեանքի ու մեր հոգիներուն հացը: Հատուածներ ևս կան որոնք կ'արտայայտեն ոչ այնքան նոր յայտնութիւն մը՝ որքան նախնադոյն յայտնութիւններու միջոցաւ հեղինակին մէջ յառաջ եկած զգացումները կամ թելադրուած խորհրդածութիւնները: Մարգարէները Հոգւոյն միջոցաւ իրենց սրտին մէջ կազմուած աստուածային խօսքը արտասանելէ վերջ, յաճախ դայն կ'ընեն բնարան ընդլայնումի մը և մեկնակէտ գործնական կիրարկումներու, ուղղութեամբ միեւնոյն Հոգիին որ բուն յայտնութիւնը տուած է իրենց: Սաղմոսներուն մէջ (ոչ-մարգարէականներուն), Առական, Յորի, Ժողովողի մէջ կը գտնենք ոչ թէ ժամանակակից յայտնութեան մը արտայայտումը, այլ պտուղը նախնեթաց յայտնութիւններու, զորս իւրացուցած է իւրայեղեան հասարակութեան անդամ մը, և զորս կը վերարտադրէ մերթ ողբական երգերու կամ երախտագիտական օրհներգի, մերթ խոկումներու և իր ժողովուրդին կեանքն ու մտածմունքը ուղղելու սահմանուած վճիռներու ձևին տակ:

Նմանօրինակ գնահատութիւն մը կարելի է ընել նոր կտակարանի այն գիրքերուն մասին, որոնք հեղինակի կողմէ առաքելական չեն, բայց առաքելական են իրենց ոգիովը, ինչպէս Յակովբու և Յուդայի թուղթերը: Այս գրուածքներուն հեղինակները, առաքելոց գործակիցներն ըլլալով, Քրիստոսի անձին ու գործին մասին առաքելայնորուն տրուած ընդհանուր յայտնութենէն կը մեկնին, և իրենց անձնական փորձառութիւններուն հեղինակութեամբն ու լոյսերովը կը վերարտադրեն դայն: Այս կարգի գրուածքները կրնան նկատուիլ իբրեւ անցման գիծ ընդ մէջ բուն

առաքելական կոչուած այն գրուածքներուն որոնք նոր կտակարանին կորիզը կը կազմեն, և անոնց՝ որոնցմէ կը կազմուի յաջորդ դարերու քրիստոնէական գրականութիւնը:

Հակառակ աստուածաշնչական գրուածքներու միջև եղած այս տարբերութիւններուն, պէտք է ուշադիր ըլլալ ճշգրիտ ճանշնալու համար յոյժ որոշ այն սահմանադրութիւնը որ դանոնք կը բաժնէ՝ իրենց ամբողջութեանը մէջ՝ հրէական կամ քրիստոնէական միւս գործերէն: Առանց ուղեկու հոս տեսարանութիւն մը ներկայացնել ներշնչումի իրողութեան վրայ, պիտի փորձենք սակայն դադափար մը տալ այն որոշիչ հանգամանքներուն մասին, որոնք աստուածաշնչական գրուածքները բոլորովին առանձինն և աստուածային մասնաւոր կնիքով մը զրոյմուած ամբողջութիւն մը կ'ընեն:

1. Աստուածաշնչական գրուածքները որոշ կերպով կը բղխին ընդհանրապէս այն զարաշրջանէն՝ ուր պատրաստուեցաւ աստուածային փրկութիւնը, ինչպէս նաեւ այն դարաշրջանէն ուր կատարուեցաւ նոյն փրկութիւնը. հետեւաբար այն երկու դարաշրջաններէն, որոնց մէջ տեղի ունեցան պատրաստողական յայտնութիւնները և վերջնական յայտնութիւնները: Աստուածաշնչական գրուածքները այսպէս Աստուծոյ առ մարդն յայտնութեան ամենէն անմիջական յիշատակարաններն են: Անշուշտ անհրաժեշտ է որ ասկէջ վերջը ամէն մարդ իւրացնէ այս առաջին յայտնութիւնը. «Աստուած Տեսուն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, կ'ըսէ Պօղոս առ Եփեսացիս, հայրն փառաց, տացէ ձեզ զհոգին իմաստութեան և յայտնութեան, գիտութեամբն իւրով, լուսաւոր առնել զաչս սրտից ձերոց, առ ի գիտելոյ» (Եփես. Ա. 17): Բայց ասիկա երկրորդական յայտնութիւն մըն է միայն բաղդատմամբ այն նախնական յայտնութեան, որ աստուածային գործիչներուն միջոցաւ տրուած էր աշխարհի, և որ Ս. Գրքին շնորհիւ պահուեցաւ մեզի համար: Այս վերջին յայտնութիւնը այն միջոցն է որուն շնորհիւ կը գործադրուի այն առաջինը, ինչպէս որ պատկերի մը բազմապա-

տիկ լուսանկարները ամենքն ալ կ'առնուին այն նախատիպէն, որ հանուած է իսկականին վրայէն . . . :

Անշուշտ կարելի է վիճիլ աստուածաշնչական գիրքերէն մէկին կամ միւսին ծագումին վրայ, և խնդիր ընել թէ անոր խմբագրութիւնը մարդարէներու կամ առաքեալներու ժամանակին կը վերաբերի՝ իրապէս: Բայց ամբողջին գալով, հարցը չի կրնար բնաւ կասկածի տակ դրուիլ: Ու երբ մարդարէական կամ առաքելական խմբագրութեան իրողութիւնը նոյն ինքն գիրքէն չի հաստատուիր ուղղակի, Եկեղեցիին համար լուրջ ուսումնասիրութեան առարկայ մ'է այդ, որմէ չի կրնար ձեռնթափ մնալ այսօր, իր զոյլութեան առաջին ժամանակներուն մէջ բրած չլլալուն համար:

2. Աստուածաշնչական վաւերագրիչներու այս առաջին հանգամանքին, — իրենց ծագումը աստուածային յայտնութեանց զարաշրջանին մէջ եղած լինելուն — սերտիւ կը յարի երկրորդ մըն ալ, անոնց ներշնչութիւնը: Աստուած մարդը սակեղծեց իրեն նման, ու նոյն ատեն իրեն վերապահեց ներքնապէս և արտաքինապէս անոր հետ հաղորդակցելու միջոցները: Նա որ «Հայր ամենայն հոգեւոյ և մարմնոյ» կը կոչէ ինքզինքը, չէր կրնար արգիլել սրբաբաժնի իրեն մերձեցումը անոնց զորս կ'ուզէր իր որդիներն ընել: Երբ ուրեմն պատմութեան ընթացքին մէջ կը հնչէ մին այն ժամերէն, ուր Աստուած կ'առաջադրէ նոր մղում մը զրոյմել իր դաստիարակչական ու փրկագործական գործին վրայ, ուղղակի յարաբերութեան կը մտնէ այն մարդուն հետ, զոր ամենէն աւելի ընդունակ կը դատի այս յառաջդիմութեան գործիքն ըլլալու, և անոր կը յայտնէ իր խորհուրդը: Այն ատեն Աստուծոյ և այդ մարդուն մտքին միջեւ կը կապուի անմիջական հղւում մը, որուն կերպը թերեւ անհասկընալի է մեղի, բայց որուն իրականութեան մասին վերեւ յիշատակուած իրողութիւնները այլ ևս կասկածի տեղի չեն թողուր: Աստուծոյ ներկայութեան հետ այդ ուղղակի հպումը անմիջապէս կ'արտադրէ խորունկ ցնցում մը անոր մէջ որ առարկայ կը լինի այդ հպումին, ու մարդուն ոգւոյն աստուածային Հոգիէն ընդունած այդ թըր-

թաացումն է որ հնագոյն ժամանակներէն ի վեր կոչուած է ներշնչութիւն: Անիկա ամենէն աւելի ներոյժ սաստկութեամբ զգալի կ'ըլլայ յայտնութեան անմիջական ընդունողին մէջ, բայց զօրութեան նուազագոյն աստիճանով կը ծաւալի նաեւ ամէն անոնց մէջ, որոնք իր բերնէն կ'ընդունին աստուածային խորհուրդին ծանօթութիւնը, այնպէս որ բովանդակ միջավայրը, ուր տեղի կ'ունենայ յայտնութեան գործը, չափով մը կը մասնակցի այդ երկնային հաղորդակցութեան արդիւնքը եղող հոգեկան բարձրացումի վիճակին: — Ներշնչութեան իրողութիւնը կը ճանչցուի երկու գիծերէ, որոնք յոյժ զգալի են մեր աստուածաշնչական գրուածքներուն մէջ եւ որոնցմով անոնք կը տարբորուին որ եւ է ուրիշ գիրքէ: Մին զրական բնութեամբ է. Աստուծոյ փառքին ընկուզող շահագրգռութիւնն է ան: Յաւիտենականը ինքզինքը յայտնած է. ինքը իրեն իբրեւ ազգակ ընտրածին մտքին մէջ բացած է շնորհաց և սրբութեան իր ծրագիրներուն լուսաւոր յայտնատեսութիւնը. անոր հաղորդած է զօրութիւն մը, որ պէտք է արարչագործէ իր գործին ընդարձակման մէջ. իր փառքէն ճառագայթ մը իջած է այդ հոգիին մէջ. նախանձաւորութեան՝ սպառիչ նախանձաւորութեան հուրը լուցուած է հոն: Դրական բնութիւն մ'ունեցող այս առաջին գիծին անմիջապէս կը համապատասխանէ ժխտական նկարագրով երկրորդ գիծ մը: Աստուծոյ ընտրած գործիքին մէջ, գէթ վայրկեանական անէացումը, եսին հետամտութեան, և անձին ու իր փառքին հոգածութեան՝ իր սեպհական ուժին եւ իմաստութեան վրայ վստահութեան: Ուր Աստուած կ'երևի՝ հոն մարդը կ'ոչնչանայ. կ'անհետանայ իբրեւ անհատ և իբրեւ անդամ իր ժողովուրդին: Անձնական արժանապատուութիւնը, կուսակցական ոգին, ազգային փառատենչութիւնը իրաւունք չունին խօսելու հոն ուր Աստուած իր ձայնը լսելի կ'ընէ: Եւ այս է ստուգապէս այն յատկանշութիւնը որ մեր ուշը կը գրաւէ երբ Սուրբ Դրքի նոյն իսկ ամենէն արձանագրուած կ'ընենք: Ամէն ինչ Աստուծոյ համար է. ոչինչ՝ մարդուն համար: Ասկէց՝ այն հանդարտիկ և կերպով մը անկարեկիր առարկայականութիւնը, որ

բոլոր կը պատմութիւն ամենէն սրտայոյզ տեսարանները, ասկէ՞ այն անկեղծութիւնը, որոյ կը քողազերծուին ժողովուրդին ու իր դիւցազներուն մեղքերը, Մովսէսի մը և Ահարոնի մը անկումները, Սամուէլի մը տկարացումները, Դաւիթի մը ամօթալի արարքները, Սողոմոնի մը մոլորանքները, Եղեկիայի մը սխալները: Թող կարգան թագաւորներու վրայ արձակուած հատու դատաստանները, ամբողջ ժողովուրդին վերքին և բարոյական տրամադրութիւններուն այդ աշխոյժ պատկերները: Այս սրբազան պատմութեան մէջ, սկիզբէն մինչև վերջը, ոչինչ չի խնայուիր. ամէն մարդ կը դատուի, նոյն իսկ Աստուծոյ խորհուրդին մեկնիչները, մարդարէները, ինչպէս Եղիա, Նաթան, Յովնան — յէջեցինք արդէն Մովսէսն ու Սամուէլը — այնպէս որ շնորհաց և աստուածային ընտրութեան տեսակէտով եթէ խորայն ժողովուրդներուն առաջինն է, կրօնական ու բարոյական վարուց տեսակէտով անիկա ամենէն յանցապարտն ու դաժանը կ'երևի, «խտտապարանոց» այնպէս չէ եղած որ մէկ ուրիշ ժողովուրդ: Իսրայէլեան գիտակցութեան դատաստանէն աւելի՛ն կայ հոս. աստուածային սրբութեան դատաստանը կայ: Ամէն արտաքին պատմագիր, աւելի կամ նուազ չափով, կը ջանայ իր ազգը՝ իր կուսակցութիւնը փառաւորել: Հոս պատմութիւնը միակ կանխամտութիւն մ'ունի. Աստուած: Մի միայն էակն է այն զոր աստուածայնական յիշատակարանը կը փառաւորէ: Այս յատկանշանը բաւական է, գիտնալու համար թէ այս գիրքը մարդու թէ Աստուծոյ հոգիէն է ներշնչուած: Երբեք տեսնուած չէ որ մարդկային մտքին սեպհական ձգտումէն եղած ըլլայ զԱստուած պանծացնել և մարդը անաւագել:

Սուրբ Գրքին այս անբաղդատելի գիծը կը յարադրուի այն միւսին զոր նախ յիշեցինք, որ է անոր խմբագրուած ըլլալը այնպիսի ժամանակաշրջանի մը մէջ որ լեցուած էր ամբողջովին սարսուռովը այն ցնցումին, որ հետեանքն էր եղած յայտնութեանական ազդումներուն և աստուածային երեւումին անմիջական հպումին...

Այս ներշնչութիւնը պիտի չկրնար արգիլել որ և է սխալմունք: Բայց ասիկա կը խափանէ մատենագիրին մէջ անձին սնու-

պարծիկ հետամտութիւնը և ազգային կամ անձնական որ և է շահագրտական մտազրաւութիւն: Այսպիսի ներշնչութիւն մը չէ՞ր միթէ որ ի նկատի ունէր տաքեալը, երբ կ'ըսէր. «Ամենայն գիրք աստուածաշունչք և օգտակարք ի վարդապետութիւն են և ի յանդիմանութիւն և յուղղութիւն և ի խրատ արդարութեան, զի կատարեալ իցէ մարդն Աստուծոյ յամենայն զործս բարութեան հաստատեալ» (Բ. Տիմ. Գ. 16, 17):

Աստուածաշունչը մարդոց փրկութեանը համար կատարուած աստուածային յայտնութիւններուն և գործին ամենէն անմիջական արձագանգն է: Յիշատակարանն է, զոր Աստուած ուղած և ներշնչած է, որպէսզի անով աշխարհ կարենայ պահել այս յայտնութեան վաւերական ծանօթութիւնը: Բայց Աստուածաշունչը ասկէց դեռ բան մը աւելի՛ ալ է: Յուշամատեան Աստուծոյ անցեալ աշխատանքին՝ է նուազործօնը անոր այժմեան ու ապանի աշխատանքին: Ան կը մնայ, մինչև ի վախճան ժամանակաց, անհրաժեշտ այն միջոցը, որով կը շարունակուի փրկագործական գործը: Դժուարին չէ երևակայել թէ աշխարհի և ամէն մէկ հոգիի մէջ ի՞նչ պիտի ըլլար փրկութեան գործը, եթէ Աստուածաշունչը եղած չըլլար:

Անտարակոյս, աստուածային Հոգիին և մարդկային հոգիին միացումը, որուն սլետուն է Աստուածաշունչը, մեզի համար կը մնայ միշտ գաղտնիք մը: Եւ սակայն ատոր համար այդ վսեմ իրողութիւնը չի զաղրիր ազդել մեր գիտակցութեան վրայ, ու ամէն հաւատացեալ, որ իրեն համար ոտքը ունակութիւն մը ըրած է Աստուածաշունչին հանապազօր ընթերցումը, կըրնայ վաւերացնել ժամանակակից աստուածաբանի մը սա՛ խօսքը. «Ուրիշ գիրքեր Աստուծոյ վրայ կը խօսին ինծի. Աստուածաշունչին մէջ՝ Աստուած է որ իր վրայ կը խօսի ինծի»:

Ա. Գ. Կ.

